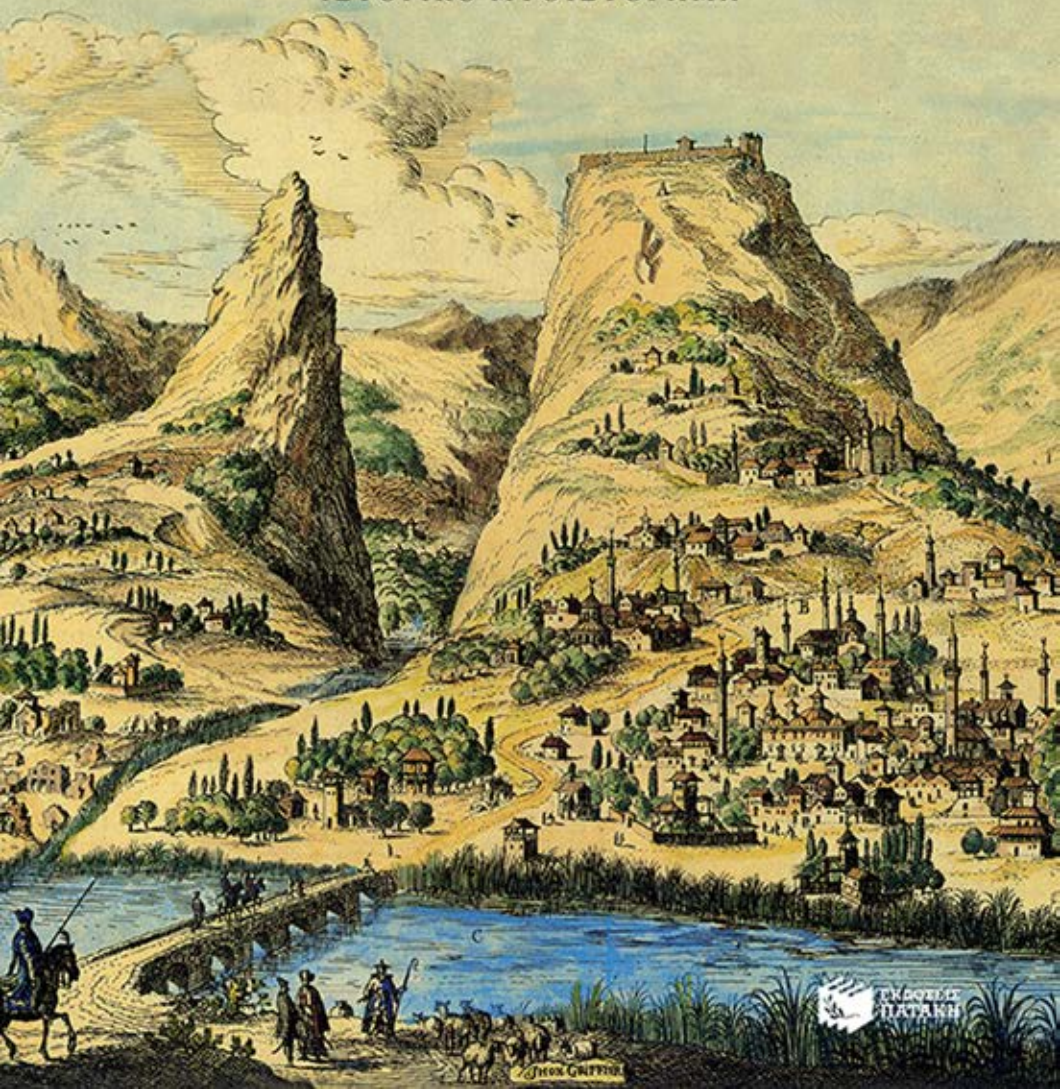

JAMES HENEAGE

ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ

JOHN GRIFITH

ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

JAMES HENEAGE

Το Λιοντάρι του Μυστρά

Η άνοδος των αυτοκρατοριών

Μετάφραση από τα αγγλικά
Τιτίνα Σπερελάκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 403

James Heneage, *Το Λιοντάρι του Μυστρά*

Τίτλος πρωτοτύπου: *The Lion of Mistra*

Μετάφραση: Τιτίνα Σπερελάκη

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Μαρία Σεβαστιάδου

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Φιλμ-μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

Copyright© James Heneage, 2015

Copyright© για τον χάρτη John Gilkes, 2015

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2013

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Heron Books,

Λονδίνο 2015

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Φεβρουάριος 2018

Κ.Ε.Τ. 8524 Κ.Ε.Π. 72/18

ISBN 978-960-16-7203-8

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΙΝΘΟΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), Τ.Θ. 1213,

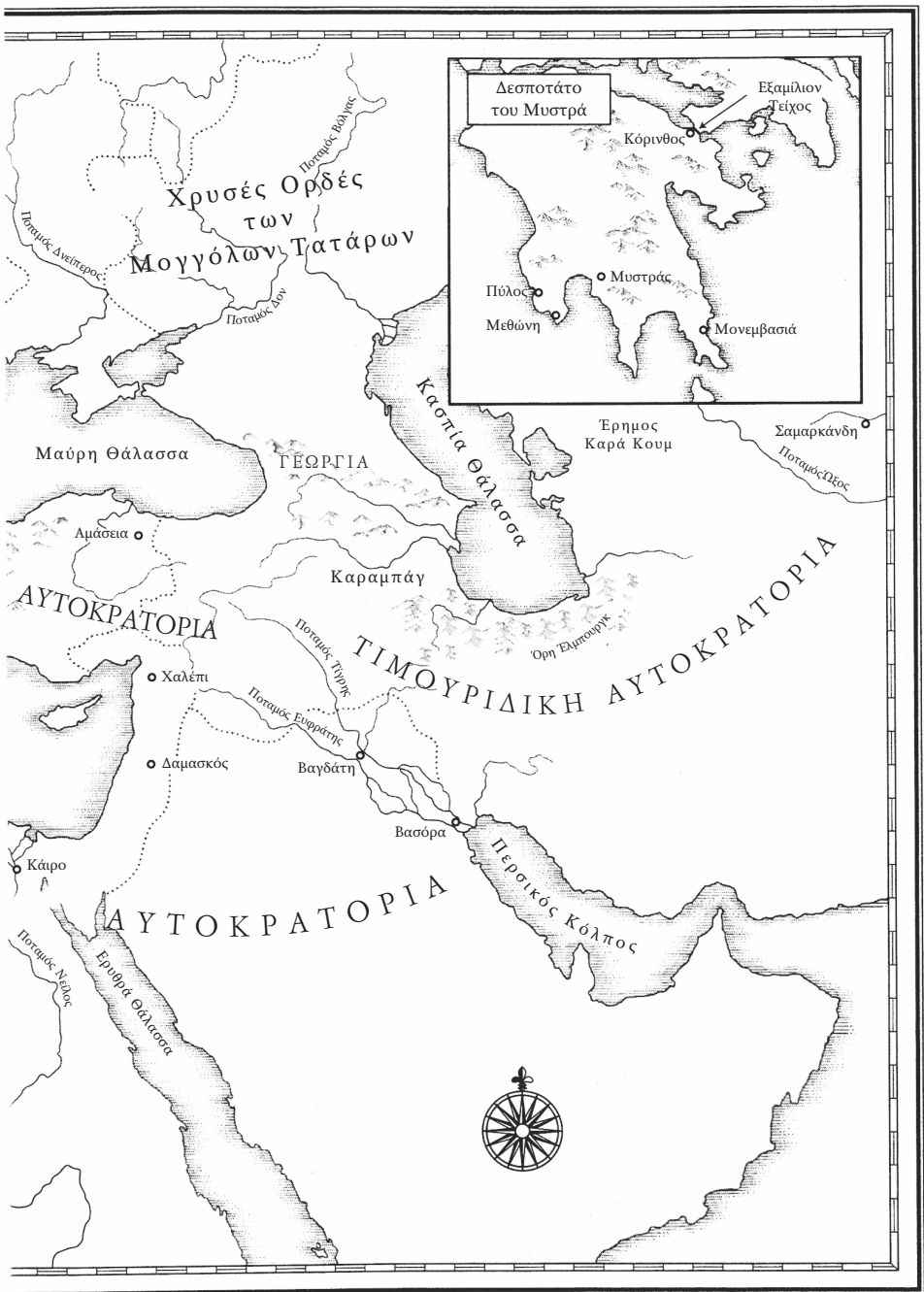
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Για τον Τίμοθυ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
Το πλοίο των θησαυρών	17
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Εχθρός προ των πυλών	171
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
Παπικός αγώνας	245
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Τα λύτρα του έρωτα	325
ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ	
Αφρικανικό χρυσάφι	391
ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ	
Ο Μυστράς σε δύσκολη θέση	457
Ιστορική σημείωση	603

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

KINEZIKH MEΘOPIOS, XEIMΩNAS 1405

Ο ΑΕΤΟΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΡΛΑΝΟΥ βρισκόταν στον ουρανό και η λεοπάρδαλή του στο χιόνι, ελεύθερα επιτέλους και τα δύο από τις αλυσίδες τους.

Η γυναίκα επάνω στον πύργο δεν μπορούσε να τα δει. Ούτε οι Μογγόλοι στρατιώτες, που στριμώχνονταν γύρω από τις φωτιές τους· δεν μπορούσαν καν να δουν ο ένας τον άλλο εξαιτίας της χιονοθύελλας. Η ανάσα τους κρυστάλλιαζε στα γένια τους, και οι φτυσιές τους είχαν γίνει πάγος όταν έφταναν στο χώμα. Δάχτυλα χεριών και ποδιών είχαν χαθεί στη διάρκεια της πορείας, ύστερα χέρια και πόδια. Άντρες είχαν ταξιδέψει με τα άλογά τους χωρίς μύτη για να μυρίζουν ή αυτιά για να ακούνε. Όταν ήρθε η πείνα, πετσόκοβαν κομμάτια κρέας από το μπροστινό άλογο δίχως το ζώο να νιώθει πόνο. Στον ποταμό Συρ Ντάρια έσκαβαν τόσο βαθιά όσο ήταν το ύψος ενός άντρα για να φτάσουν στο νερό.

Η ορδή είχε ξεκινήσει από τη Σαμαρκάνδη σκυφτή, κόντρα σ' έναν ορμητικό άνεμο που φυσούσε από τη στέπα. Λικνίζονταν αργά στις σέλες τους, μαζεύοντας όση ζεστασιά μπορούσαν από τα ζώα τους, ελπίζοντας αυτή η περιπέτεια να είναι η τελευταία του Ταμερλάνου.

Οι στρατηγοί του τον είχαν εκλιπαρήσει να μην ξεκινήσει για πόλεμο. Ο στρατός των Μινγκ αριθμούσε παραπάνω από ένα εκατομμύριο, και η νίκη στην Άγκυρα είχε κοστίσει ακρι-

βά. Αλλά το Ξίφος του Ισλάμ ήταν εβδομήντα δύο χρόνων κι ένωθε στον ώμο του τον άγγελο Ιζραήλ. Δεν ήθελε να περιμένει έως την άνοιξη για να ξεκινήσει την τελευταία μεγάλη αποστολή του: την κατάκτηση της Κίνας.

Και μήπως δεν είχαν δει οι αστρολόγοι τύχη σε μια καινούρια ουράνια συζυγία;

Έτσι, ο στρατός είχε ξεκινήσει την πορεία του και ήταν τώρα στρατοπεδευμένος γύρω από τη μεθοριακή πόλη Ότρα. Το Πεκίνο απείχε περίπου πέντε χιλιάδες χιλιόμετρα, και οι ανιχνευτές είχαν έρθει με τα άλογα για να πουν ότι τα ενδιαμέσασ ορεινά περάσματα είχαν χιόνι που το ύψος του ήταν μεγαλύτερο από δύο κοντάρια ενωμένα. Περίμεναν να ακούσουν τι θα αποφάσιζε ο Ταμερλάνος.

Η γυναίκα στον πύργο στεκόταν δίπλα σε μια φουφού, χτυπώντας τα πόδια της και ζεσταίνοντας τα χέρια της. Το κεφάλι της ήταν καλυμμένο, ήταν ντυμένη για ταξίδι με άλογο, και από τα ρούχα της έβγαινε ατμός. Άκουσε πίσω της έναν ήχο και στράφηκε.

Μια άλλη γυναίκα στεκόταν στο άνοιγμα της πόρτας, κρατώντας την κάπα της σφιχτά πάνω στους ώμους της. Πλησίασε την πρώτη γυναίκα και τη φίλησε. Άπλωσε τα χέρια της στη φωτιά. «Φαίνεται πως άργησα πολύ. Τι το προκάλεσε;»

«Ένα κρουολόγημα, τίποτα περισσότερο. Ήταν γέρος».

Η Χαν-ζαντά έγραφε καταφατικά. «Ο στρατός θα είναι ευγνώμων. Μπορούν να πάνε στο σπίτι τους». Σώπασε για λίγο. «Η Κίνα ήταν πάντα απερίσκεπτο σχέδιο».

Μητέρα και κόρη έμειναν στη συνέχεια σιωπηλές, κλωθογυρίζοντας και οι δύο στο μυαλό τους τις ιδιοτροπίες της μοίρας. Ο Ταμερλάνος ήταν νεκρός, αφήνοντας έναν κόσμο μέσα στο χάος. Έλεγαν πως είκοσι εκατομμύρια είχαν πεθάνει κατά τις δύο δεκαετίες των σφαγών του· πως ολόκληρες πόλεις, από το Δελχί έως τη Δαμασκό, είχαν γίνει πύργοι κρανίων. Παρ' όλα αυτά, την καταιγίδα που είχε εξαπολύσει ο Ταμερλάνος την είχε ρουφήξει πάλι η κόλαση. Επιτέλους.

Η Χαν-ζαντά είπε αυτό που είχε έρθει να πει. «Γύρνα μαζί μου πίσω στη Σαμαρκάνδη, Σουλέν. Μην πας δυτικά».

Η Σουλέν ατένισε τη νύχτα και είδε μόνο σύγχυση. Άκουσε κάτι κι έστρεψε το κεφάλι της. Ένα τεράστιο πουλί είχε προσγειωθεί στον τοίχο, με τα φτερά του να χτυπούν το χιόνι: ο αετός του Ταμερλάνου. Το είδε να την παρακολουθεί, ενώ μικρές φωτιές χόρευαν μέσα στα μάτια του. Μετά υψώθηκε μες στη νύχτα, με νιφάδες χιονιού να σκορπίζονται στο διάβα του. Η χιονοθύελλα σήκωσε το πουλί και το παρέσυρε μακριά.

Επιτέλους έφυγε.

Και η Σουλέν, η οποία περίμενε πολύ καιρό τη μέρα που ο Ταμερλάνος θα έφευγε και θα ήταν ελεύθερη να φύγει κι εκείνη, κούνησε καταφατικά το κεφάλι της. Θα γύριζε στη Σαμαρκάνδη.

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

Τ Ο Π Λ Ο Ι Ο Τ Ω Ν Θ Η Σ Α Υ Ρ Ω Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΑΜΑΡΚΑΝΔΗ, ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1407

ΣΑΜΑΡΚΑΝΔΗ.

Στον κήπο του Ταμερλάνου, πέρα από το προάστιο που λεγόταν Κάιρο, τέσσερις άντρες στέκονταν κάτω από μια νύχτα που τα αστέρια την έκαναν γιορταστική. Είχαν διασχίσει έφιπποι την έρημο για να έρθουν σ' αυτή την μπλε και χρυσαφένια πόλη, φτάνοντας ενώ ο απογευματινός ήλιος έβαζε φωτιά σε τρούλους που επέπλεαν πάνω από τείχη με περίμετρο οχτώ χιλιομέτρων. Είχαν έρθει να συναντήσουν τον άνθρωπο που τώρα κυβερνούσε από τη Σαμαρκάνδη: τον Ουλούγ Μπεγκ.

Στάθηκαν έξω από μια ανοιχτή σκηνή φωτισμένη από φουφούδες ακουμπισμένες σε πέτρινα τουκ,* με τις κουρεμένες αλογοουρές τους να κινούνται μαζί με τις φλόγες. Μέσα έβλεπαν ανθρώπους να συζητούν· ένας ξεχώρισε από τους άλλους. Τους πλησίασε σέρνοντας τα πόδια του, χωμένα σε πασούμια, με την ισχνή μορφή του σκυφτή κάτω από το θουμπ** του.

«Λουκά Μαγκόρις». Φίλησε τον έναν από αυτούς στα μάγουλα. «Σ' έκαναν Πρωτοστράτορα του Μυστρά. Πρίγκιπας είναι αυτό;»

* Ή τουγκ: μογγολικό στρατιωτικό λάβαρο που αποτελείται από έναν πάσσαλο με ουρές αλόγων ή γιακ διαφόρων χρωμάτων, τοποθετημένες κυκλικά στην κορυφή του. (Σ.τ.Μ.)

** Αλλιώς θάουμπ: η αραβική κελεμπία, το μακρύ παραδοσιακό ανδρικό ένδυμα σε πολλές αραβικές χώρες. (Σ.τ.Μ.)

Ο Λουκάς Μαγκόρις σταύρωσε τα χέρια του πάνω στην καρδιά του και υποκλίθηκε. «Μεγαλειότατε... Όχι πρίγκιπας. Κάτι λιγότερο». Όρθωσε το σώμα του, για να κοιτάξει τον άνθρωπο μπροστά του. Είδε λεπτές τρίχες να ξεπετάγονται από έναν λαιμό που φαινόταν πολύ αδύνατος για να στηρίξει ένα κεφάλι. Τα μάτια που τον μελετούσαν ήταν επιφυλακτικά, αβέβαια· πολύ νέος για να κυβερνάει. Ο Λουκάς κοίταξε ολόγυρά του. «Χρησιμοποιείς ακόμα τον κήπο του παππού σου;»

Ο Ουλούγ Μπεγκ έδειξε τον ουρανό. «Έρχομαι εδώ για να κοιτάζω τα αστέρια. Στη Σαμαρκάνδη έχει πολύ φως».

Ο Λουκάς Μαγκόρις έδειξε τους άντρες πίσω του. «Οι φίλοι μου. Πρέπει να τους θυμάσαι».

Ο Ματθαίος, ο Αρκάδιος και ο Νικόλας φορούσαν την πανοπλία της Βαράγγιας Φρουράς και ήταν το ίδιο ψηλοί και ξανθοί με τον Λουκά. Υποκλίθηκαν.

Ο Ουλούγ Μπεγκ έκλινε το κεφάλι του. «Δύσκολα ξεχνάς τους Βάραγγους...» Κοίταξε πάλι τον Λουκά. «Ο πρίγκιπας Μεχμέτ είναι κιόλας εδώ».

«Μόνος του;»

«Όχι. Έφερε τον Μουράτ». Έμεινε σιωπηλός για μια στιγμή. «Και τον Γιακούμπ».

Ο Λουκάς είδε δύο άντρες κι ένα αγόρι να πλησιάζουν. Ο πρώτος ήταν ο Γιακούμπ, γαζής αρχηγός της φυλής των Γκερμιγιάν, περισσότερο Κένταυρος παρά άνθρωπος. Ήταν κοντός, μεσόκοπος και είχε πόδια λαξεμένα από τη σέλα. Έσφιξε τον Λουκά δυνατά στο στήθος του και ανασηκώθηκε στις μύτες των ποδιών του για να του φιθυρίσει στο αυτί: «Έχουμε κάμποση δουλειά να κάνουμε εδώ, παλιόφιλε...».

Ο Λουκάς τον φίλησε, μετά στράφηκε στους Οθωμανούς πρίγκιπες, πατέρα και γιο. Είχε γνωρίσει τον Μεχμέτ τότε που τον έπαιρναν αλυσοδεμένο από το πεδίο της μάχης στην Άγκυρα. Είδε πόσο λίγο είχε αλλάξει μέσα στα δύο χρόνια που είχε περάσει με τον Ταμερλάνο. Είχε το επίπεδο πρόσωπο της στέπας, αλλά κάτι από τη βασιλική αυλή στο ντύσιμό

του. Το αγόρι δίπλα του ήταν ένα κατσούφιασμα κάτω από ένα τουρμπάνι. Ο Λουκάς υποκλίθηκε. «Πρίγκιπα Μουράτ... Πρόκειται να σε διδάξουμε στον Μυστρά».

Το κατσούφιασμα του παιδιού ξεχείλισε. «Παρά τη θέλησή μου... Ο δάσκαλός μου είναι ο Μπεντρεντίν».

Ο Μεχμέτ έβαλε το χέρι του στον ώμο του γιου του. «Η ελληνική φιλοσοφία δεν είναι κακή για έναν πρίγκιπα. Ο Μπεντρεντίν διδάσκει μόνο το Κοράνι. Έχει συμφωνηθεί ότι θα πας να διδάχτείς από τον Πλήθωνα στον Μυστρά». Μίλησε στον Λουκά. «Θα βαδίσει ο Σουλεϊμάν εναντίον της Κωνσταντινούπολης; Μαθαίνω πως περιμένει κανόνια από τη Βενετία».

Ο Λουκάς σήκωσε τους ώμους του. «Ο αδερφός σου είναι απρόβλεπτος αυτή την εποχή».

Ο πρίγκιπας συγκατένευσε. «Κάνατε όλη αυτή την προσπάθεια να φέρετε τον Ταμερλάνο να μας πολεμήσει, κι έχουμε ξαναγυρίσει στο σημείο όπου βρισκόμασταν. Άξιζαν τον κόπο όλα αυτά, Λουκά Μαγκόρις;»

Άξιζαν; Άξιζε όλο αυτό το αίμα για μια ετοιμοθάνατη αυτοκρατορία; Του ήρθε η ανάμνηση ενός παιδιού, ενός παιδιού με ένα παιχνίδι μέσα σε μια κατεστραμμένη πόλη: τέσσερα νεκρά μάτια που ατένιζαν τα δικά του. Ο Λουκάς στράφηκε αλλού.

Ο Ουλούγ Μπεγκ έδειξε μερικές καρέκλες. «Ας καθίσουμε, λοιπόν».

Όταν κάθισαν, όταν σερβιρίστηκε το σερμπέτι και άναψαν οι παστίλιες για τους πρώτους νυχτερινούς επιδρομείς, ο πρίγκιπας Μεχμέτ απευθύνθηκε στον Ουλούγ Μπεγκ. «Πρέπει να ξέρεις γιατί βρισκόμαστε εδώ».

Ο Ουλούγ Μπεγκ έγνεψε καταφατικά. «Βρίσκεσαι εδώ, πρίγκιπα Μεχμέτ, επειδή ο μεγαλύτερος αδερφός σου, ο Σουλεϊμάν, κερδίζει τον πόλεμό του εναντίον σου». Στράφηκε στον Λουκά. «Ο Πρωτοστράτορας του Μυστρά βρίσκεται εδώ επειδή ο Σουλεϊμάν ενδέχεται να επιτεθεί στην Κωνσταντι-

νούπολη. Και οι δύο θέλετε τη βοήθειά μου για να τον νικήσετε».

Ο Μεχμέτ τού είπε: «Όπως είσαι υποχρεωμένος να κάνεις. Ο Ταμερλάνος με απελευθέρωσε για να κυβερνάω όλα τα οθωμανικά εδάφη. Και επιθυμούσε την επιβίωση του Βυζαντίου».

Ο Ουλούγ Μπεγκ ήταν βαρύθυμος, απολογητικός. «Πράγματι... Μετά την Άγκυρα, όμως, ο Σουλεϊμάν πήρε τον μισό στρατό την Ευρώπη όσο εσύ ήσουν αιχμάλωτος». Άπλωσε τα χέρια του επάνω στο τραπέζι. «Ο καιρός του πολέμου έχει περάσει για μας. Τώρα επιδιώκουμε την ειρήνη: ειρήνη με τους Κινέζους, ειρήνη με το Βυζάντιο, ειρήνη με σας τους Οθωμανούς. Οι στρατοί του Ταμερλάνου έχουν σκορπίσει. Δεν μπορείτε να μοιράσετε την αυτοκρατορία μεταξύ σας;»

Ο Μεχμέτ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του. «Ο Σουλεϊμάν εισέβαλε στην Ανατολία και κατέλαβε την Μπούρσα. Είναι πολύ αργά για κάτι τέτοιο».

Ο Ουλούγ Μπεγκ έκανε κι αυτός ένα αρνητικό νεύμα με το κεφάλι του. «Μα δεν έχουμε τίποτα να σας δώσουμε...»

Ο Λουκάς τού αποκρίθηκε: «Κρατάτε ακόμα τον Μουσά».

Ο Ουλούγ Μπεγκ στράφηκε προς το μέρος του. «Νομίζαμε ότι θεωρείτε τον Μουσά επικίνδυνο. Γι' αυτό ο Ταμερλάνος τον κράτησε εδώ μετά την Άγκυρα».

«Και είμαστε ευγνώμονες» του είπε ο Μεχμέτ. «Αλλά ο αδερφός μου μπορεί να ξεσηκώσει τους πιστούς εναντίον του Σουλεϊμάν, ειδικά αν βάλουμε δίπλα του τον Μπεντρεντίν. Είναι και οι δύο φανατικοί». Έπαψε να μιλάει για λίγο κι έριξε μια ματιά στον Λουκά. «Και ο Σουλεϊμάν δεν είναι αυτό που ήταν».

Ο Λουκάς έκανε ένα αργό καταφατικό νεύμα. Ο Σουλεϊμάν ήταν παραδομένος στην ακολασία τον τελευταίο καιρό, έλεγαν, αλλά είχε ακόμα τον στρατό. Ο Μουσά και ο Μπεντρεντίν ήταν ρίσκα που έπρεπε να πάρουν αν ήταν να σωθεί το Βυζάντιο.

«Οι Βάραγγοί μου θα πάνε μαζί τους» αποκρίθηκε. «Θα τους προσέχουν».

Αφού ο Ουλούγ Μπεγκ συμφώνησε τελικά να απελευθερώσει τον Μουσά, αφού γεύτηκαν κρέας αλόγου, αφού ήπιαν κάνο-ντας προπόσεις για τον Ταμερλάνο και οι περισσότεροι πήγαν στα κρεβάτια τους, ο Λουκάς βγήκε μόνος του έξω στον κήπο. Προχώρησε σ' ένα μονοπάτι ανάμεσα σε ψηλά χορτάρια που απέπνεαν σκόρδο και μέντα. Γύρω του ο αέρας χόρευε με φτερωτά πλάσματα, και από πάνω έλαμπαν χίλια διαμάντια στερεωμένα σε βελούδο. Στο βάθος άκουγε την κραυγή ενός ελέφαντα.

Ένας πυρσός πλησίαζε, όπως ο ίδιος γνώριζε ότι θα γινόταν, προχωρώντας στον ρυθμό των βημάτων της. Σταμάτησε μπροστά του.

«Ηρθες...» Η Σουλέν άπλωσε το χέρι της για να τον αγγίξει στο μάγουλο. Το φως του πυρσού έκανε το πρόσωπό της ένα τοπίο κυρμένων κοιλάδων. «Ηρθες κι έχεις αλλάξει...»

Ο Λουκάς έσκυψε να τη φιλήσει στο μέτωπο, μετά τραβήχτηκε για να την κοιτάξει. Η Σουλέν, η κόρη του σαμάνου που είχε φέρει από τη στέπα για να συναντήσει τον Ταμερλάνο· η Σουλέν, που είχε μετατραπεί σε κόρη πριγκίπων. Φορούσε έναν χιτώνα από άσπρο μετάξι χωρίς κολάρο, και τα μαλλιά της ήταν μαζεμένα πάνω από έναν λαιμό που ήταν μακρύτερος απ' όσο θυμόταν.

Είχε αλλάξει; Ήταν πιο μεγάλος τώρα, ασφαλώς: παραπάνω από τριάντα. Είχε γυναίκα και δύο γιους. Είχε κυβερνήσει τέσσερα χρόνια τον Μυστρά και είχε δουλέψει σκληρά για να το κάνει καλά. Είχε καθόλου γκριζο στα μαλλιά του;

Αποκρίθηκε: «Εσύ δεν άλλαξες».

«Άκουσες τον ελέφαντα;» τον ρώτησε κοιτάζοντας ολόγυρα. «Ζουν εδώ τώρα που σταμάτησε το χτίσιμο».

Ο Λουκάς το είχε ακούσει. Με τον θάνατο του Ταμερλά-

νου, η Σαμαρκάνδη είχε σωπάσει· οι χτίστες είχαν γυρίσει καθένας στην πατρίδα τους. Αγριόχορτα φυτόρωναν σ' αυτούς τους κήπους όπου κάποτε είχε στήσει τις σκημές του, και οι ελέφαντές του τριγυρίζαν αμέριμνοι ανάμεσα σε στρουθοκαμήλους, γαζέλες και, κατά πάσα πιθανότητα, μια λεοπάρδαλη του χιονιού, που θα τα κυνηγούσε όλα.

«Ο Ουλούγ Μπεγκ δε θα χτίσει;»

«Αστεροσκοπεία ίσως, κάποια μέρα. Δεν είναι σαν τον παππού του. Δεν καταστρέφει».

Στη συνέχεια έμειναν σιωπηλοί, με το μυαλό τους σ' έναν άνθρωπο που σχεδόν είχε καταστρέψει τον κόσμο.

«Δεν μπόρεσε, όμως, να καταστρέψει την Κίνα» του είπε η Σουλέν. «Τον κατέστρεψε αυτή». Έπαψε να μιλάει για μια στιγμή και σήκωσε τα μάτια της να τον κοιτάξει. «Πώς ήταν το ταξίδι σου;»

«Ήταν το ίδιο που κάναμε μαζί, αλλά αυτήν τη φορά με караβάνι».

Η Σουλέν χαμογέλασε, φέρνοντας στο μυαλό της τον Αρχάδιο να πέφτει από την καμήλα του μια άναστρη νύχτα. Είχαν διασχίσει την έρημο του Κάρα Κουμ πηγαίνοντας για να βρουν τον Ταμερλάνο, κι αυτό παραλίγο να τους σκοτώσει. «Φτάσαμε, πάντως, μέχρι εδώ και φέραμε πίσω τον Ταμερλάνο για να πολεμήσει τον Βαγιαζίτ». Σώπασε για λίγο. «Και γύρισε στη Σαμαρκάνδη. Τελικά».

«Κι εσύ πήγες μαζί του».

Μια νυχτερίδα πέρασε ξυστά δίπλα τους και άκουσαν πάλι τον ελέφαντα, πιο αμυδρά τώρα, καθώς ο κήπος ήταν πολύ μεγάλος. Ο αέρας σκιζόταν από μικροσκοπικά φτεροκοπήματα, και ο Λουκάς ένιωθε την κρυφή ζωή της νύχτας παντού ολόγυρά του.

«Πες μου για τον Ουλούγ Μπεγκ».

«Του αρέσει η αστρονομία» του αποκρίθηκε η Σουλέν. «Πιστεύει πως ο Πτολεμαίος δε μέτρησε σωστά τα άστρα».

Ο Λουκάς σήκωσε τα μάτια του στα ουράνια κι έφερε στο

μυαλό του νύχτες πάνω από ένα καραβάνι. «Υπάρχει παρηγοριά στα άστρα...»

«Επειδή είναι αμετάβλητα; Μερικά, όμως, πέφτουν και πεθαίνουν».

Ο Λουκάς χαμογέλασε. «Και θα κυβερνήσει καλά ο Ουλούγ Μπεγκ;»

Η Σουλέν το σκέφτηκε για μια στιγμή. «Είναι νέος, αλλά είναι κιόλας σοφός». Έμεινε σιωπηλή για λίγο. «Θέλει ειρήνη με όλους».

Ο Λουκάς την έπιασε από το μπράτσο και προχώρησαν. «Σουλέν, φέραμε τον Ταμερλάνο να πολεμήσει τον Βαγιαζίτ, αλλά με αυτό τον τρόπο απλώς κερδίσαμε χρόνο. Ο Σουλεϊμάν ετοιμάζεται να βαδίσει εναντίον της Κωνσταντινούπολης. Και παίρνει κανόνια από τη Βενετία».

«Δηλαδή η δισχισμένη αυτοκρατορία σας μπορεί τελικά να πέσει;» Του έριξε μια ματιά. «Δεν μπορεί να σωθεί ένα κομμάτι της;»

Τον ήξερε τόσο καλά, καλύτερα από οποιονδήποτε, ίσως ακόμα και από την Άννα, τη γυναίκα του. «Ίσως μπορεί να σωθεί ο Μυστράς. Έτσι πιστεύει ο Πλήθων».

«Και ο βαράγγιος όρκος σου στην αυτοκρατορία;»

Δεν της απάντησε.

«Τι θα κάνεις, λοιπόν;» τον ρώτησε.

«Θα εμποδίσω τον Σουλεϊμάν να πάρει τα κανόνια, υποθέτω. Έχω έναν νέο στρατό από Βάραγγους, εκατό γίγαντες που έφερε ο Ματθαίος από την Αγγλία. Και ο Γιακούμπ μου δανείζει μερικούς γαζήδες. Θα πάνε με τον Μουσά να επιτεθούν στον Σουλεϊμάν στην Ευρώπη. Το ξέρεις ότι ο Ουλούγ Μπεγκ συμφώνησε να απελευθερώσει τον Μουσά;»

Η Σουλέν έγνεψε καταφατικά. Κάτω από το φεγγάρι, η ψηλή μελαχρινή ομορφιά της είχε κάτι από το άγγιγμα αληθμιστή. «Ο Μεχμέτ παίζει ριφοκίνδυνο παιχνίδι ξαμολώντας τον Μουσά στην Ευρώπη μαζί με τον Μπεντρεντίν. Και ακόμα κι αν ο Μεχμέτ κερδίσει αυτό τον πόλεμο, ξέρουμε και οι

δύο ποιους θα είναι ο διάδοχός του. Είδες τον Μουράτ απόψε; Ο Μπεντρεντίν μετέτρεψε το αγόρι σε ιερό πολεμιστή».

Ο Λουκάς θυμήθηκε την πεισματάρικη σιωπή, το ανυποχώρητο κατσούφιασμα. Είπε: «Έχω ένα σχέδιο για τον Μουράτ. Το αντίτιμό μου για να βοηθήσω τον Μουράτ είναι να διδάξει ο Πλήθων τον Μουράτ στον Μυστρά». Σταμάτησε και την κοίταξε. «Έχεις δίκιο, όμως. Καμία ειρήνη με τους Τούρκους δε θα κρατήσει για πάντα, και δε θα ησυχάσουν μέχρι να πάρουν την Κωνσταντινούπολη. Έτσι, ίσως μετατρέψω τον Μυστρά σε φρούριο: θα χτίσω ένα τείχος στην Κόρινθο και θα ναυπηγήσω έναν στόλο για να εμποδίζω όποιον θέλει να το παρακάμψει».

«Και πού θα βρεις τα λεφτά;»

«Πού θα βρούμε τα λεφτά, Σουλέν. Ο Ματθαίος, ο Νικόλας, ο Αρκάδιος... Θα το κάνουμε μαζί».

Έφτασαν σ' ένα πέτρινο παγκάκι δίπλα στο δρομάκι, περιτριγυρισμένο από ψηλό χορτάρι. Κάθισαν, και η Σουλέν έβγαλε τα παπούτσια της, κουλουριάζοντας τα δάχτυλά της μέσα στην πάχνη. Ο Λουκάς είπε: «Ο Ματθαίος θα εκπαιδεύσει τον βαρβαρικό στρατό μας μαζί με τον Αρκάδιο. Αφού βοηθήσουν τον Μουράτ, μπορούν να πάνε στην Ιταλία, όπου πληρώνουν καλά για μισθοφόρους. Και ο Νικόλας θα πάει στην Κίνα».

«Στην Κίνα;»

Ο Λουκάς κούνησε καταφατικά το κεφάλι του. «Αν ο Ουλούγ Μπεγκ το επιτρέψει. Ο Νικόλας θα μείνει στη Σαμαρκάνδη και θα συμμετάσχει στην επόμενη αποστολή στον αυτοκράτορα των Μινγκ. Θέλω να κάνω εμπόριο μαζί τους».

«Και τι θα εμπορεύεσαι;»

«Στυπτηρία, μαστίχα, άλογα». Την κοίταξε. «Οι Πορτογάλοι έχουν ένα καινούριο πλοίο, που κάποια μέρα θα τους επιτρέψει να κάνουν τον γύρο της Αφρικής. Και τότε η Κίνα θ' ανοίξει σε όλους. Πρέπει να φτάσουμε πρώτοι εκεί».

Η Σουλέν το σκέφτηκε λίγο, με τα μάτια της καρφωμένα στα δικά του. Ο Λουκάς είδε μέσα τους την αμφιβολία.

Της είπε: «Θα είσαι εναντίον του σχεδίου, όπως είναι και ο Ματθαίος. Θα πεις ότι είμαστε στρατιώτες, όχι έμποροι. Αν είναι, όμως, να σώσουμε τον Μυστρά, θα χρειαστούμε λεφτά. Κοίτα την οικογένεια Μαμωνά, κοίτα πόσο πλούσιοι έγιναν επειδή είναι έμποροι».

«Μα εσύ δεν είσαι έμπορος, Λουκά».

«Δε με είδες ποτέ στη Χίο» της αποκρίθηκε ήρεμα. Ο μαρκεζέ Λόνγκο μού έμαθε την τέχνη του εμπορίου κι έγινα πλούσιος. Μπορώ να το ξανακάνω». Έπαψε να μιλάει για μια στιγμή. «Μπορούμε να το ξανακάνουμε. Θα γίνουμε μια βαράγγια αδελφότητα εμπόρων ή θα δούμε την πατρίδα μας να εξαφανίζεται».

Η Σουλέν έγειρε προς τα εμπρός. «Κι εγώ; Δεν είμαι αδερφή στην αδελφότητά σου; Στο κάτω κάτω, ήρθα μαζί σας για να φέρουμε τον Ταμερλάνο. Δε θα τα είχατε καταφέρει δίχως εμένα».

Ήταν αλήθεια. Τότε, όμως, ήταν στρατιώτες, οι καλύτεροι του κόσμου, και με κάποιον τρόπο ήταν κι εκείνη στρατιώτης. Τον μελέτησε κάμποση ώρα, βλέποντας την ίδια αποφασιστικότητα που είχε διαθέσει στην υπόθεση του Ταμερλάνου. Τον είχε ακολουθήσει εκεί και θα τον είχε ακολουθήσει ακόμα παρ'απείρα αν τα πράγματα είχαν εξελιχθεί διαφορετικά. Έσκυψε να βρει τα παπούτσια της. «Θα πάω στην Κίνα με τον Νικόλα. Γιατί όχι; Βαριέμαι εδώ πέρα».

Ήχησε ένα θρόισμα από το χορτάρι πίσω τους. Άκουσαν τον κρότο ξύλου που έσπαγε. Κάτι μεγάλο ερχόταν προς το μέρος τους, κάτι κρυμμένο από τη νύχτα. Ο Λουκάς σηκώθηκε κι έβαλε το δάχτυλο στα χείλη του. «Μείνε εδώ...»

Σκέφτηκε πως μπορεί να ήταν κάποιος ελέφαντας ή αρσενικό ελάφι ή ακόμα και στρουθοκάμηλος. Μετά θυμήθηκε τη λεοπάρδαλη του χιονιού. Κοίταξε ολόγυρα για κάποιο όπλο και πρόσεξε ένα κλαρί πεσμένο δίπλα στο παγκάκι. Το σήκωσε.

«Λουκά».

Αυτός, όμως, απομακρυνόταν κιόλας, νιώθοντας το χορτάρι υγρό πάνω στους μηρούς του. Γύρισε να της ρίξει μια ματιά, με το χέρι του σηκωμένο.

Άκουσε ήχο κλαριών που τα τραβούσαν από τα δέντρα και ακόμα περισσότερους κρότους. Ήταν κάτι πολύ μεγάλο για να είναι λεοπάρδαλη. Προχώρησε κλεφτά, κρατώντας μπροστά του το κλαδί.

Ύστερα το είδε.

Στράφηκε και φώναξε τη Σουλέν, κι εκείνη ήρθε. Τον έπιασε από το χέρι και στάθηκαν και οι δύο κοιτάζοντας. Πενήντα βήματα μπροστά τους διέκριναν έναν μακρύ λαιμό και, από πάνω του, το σχήμα ενός κεφαλιού που τραβούσε φύλλα από ένα δέντρο. Το κεφάλι είχε μικρά κέρατα, που έλαμπαν κάτω από το φεγγάρι.

«Το χορνούφα του Ταμερλάνου...» είπε ο Λουκάς.

